

Kostyál László

Kustár Zsuzsa kalocsai kiállításáról

Kustár Zsuzsa művészete különös művészet. Több oka is van annak, hogy különösnek nevezem, mindenekelőtt azonban az, hogy az álmok, mondák és mesék világába

Kustár Zsuzsa és dr. Kostyál László a megnyitón.

kalauzol el bennünket, mégpedig a magyar mondák és népmesék világába, és azokat a „nagy művészet” szférájába transzponálja. A nálam fiatalabb generációknak ezek a mesék feltehetően egészen más jelentenek, mint nekem, vagy az idősebbeknek. Négy évtizede én még a Benedek Elek és Illyés Gyula (de említhetném Bechsteint és a Grimm testvéreket is, ha ezúttal nem a magyar népmeséket helyezném előtérbe) által összegyűjtött népmeséken nőttem fel, a sötét szobában a gonosz boszorkánytól borzongtam, a kert végében a kezemben lévő bot a hüvelyéből magától kiugorva mindenkit lekasaboló karddá lényegült át, vágyaim netovábbja pedig a csínyeket eltakaró, láthatatlanná tevő köpeny vagy a legkritkább finomságokat kínáló terülj-terülj asztalkám volt. Gyermekeink meséinek gonosz varázslóját ma már Darth Vadernek, legkisebb királyfiát Luke Skywalkernek, vitéz szabólegényét Harry Potternek, az ellenség által veszélyeztetett királyságát pedig Középföldének hívják. Nem csak Magyarországon, hanem a globalizált Földgolyóbis legnagyobbik részén, Amerikától Európán és Ázsián keresztül Ausztráliáig. Akár keseregthünk is az egyes népek rendkívül színes és számtalan tartalmi réteget felölelő kultúrájának elvesztén, de a tények rideg dokumentálása mellett inkább örvendezzünk azon, hogy léteznek Kustár Zsuzsák, akik ezt a csodálatos világot megőrzik, és egyszersmind interpretálják számunkra. A második fontos, mondhatni különös vonás éppen

ebben rejlik: a művész nem csak közvetíti, de értelmezi is számunkra a mesék és álmok világát. Első olvasatra Kustár művei illusztrációnak hatnak. Könnyed vonalvezetéssel és tetszetős dekorativitással feltűnnek a jól ismert mesealakok, azonban meglepő módon nem a megszokott, többnyire az adott történet csúcspontját képező jelenetbe rendezve, hanem egy annál lényegesen bonyolultabb összefüggéseket tartalmazó, máshogy fogalmazva: komplexebb kompozíció részeként. Ez a kompozíció, ezek a kompozíciók olyan zárt rendszerek, amelyeknek megértéséhez fel kell tennünk azt a kérdést: miért éppen a mesék és mondák világa ragadta meg a művész figyelmét? Miért nem a mindennapok eseményeiből, saját személyes élményeiből vagy valamely közérdeklődésre számot tartó történésből merített ihletet?

Nos, a válasz akár paradoxonnak is tűnhet: mindezek művészi témaként – ellentétben a mesékkel és álmokkal – csak a felszínt képezik. Csak az elröppenő pillanatot, az egyedit, s nem az általánost. Egy emlékezetes kirándulás vagy éppen egy találkozás, esetleg egy baleset érdekes vagy elborzasztó látványa csak a mára vonatkozó információt ad. A képzelet világába vezető és látszólag mindenekelőtt a gyermekek fantáziáját célzó – bár ezt az eredeti célkitűzést tekintve csak az adott történet első értelmezési szintjére vonatkozóan mondhatjuk ilyen egyértelműnek – mesék a valóságban sokkal, de sokkal tágabb összefüggéseket tárnak fel előttünk. A lebilincselő, néha háborzongató vagy mosolyogtató elemeket tartalmazó, a behelyettesítésre szinte mindig alkalmas mesék ugyanis nagyon sokszor egy mikrokozmoszt foglalnak magukba, és ezáltal a meseíró, illetve környezete egész világképének esszenciáját sűrítik össze. A magyar népmesékben a jó és a rossz engesztelhetetlen harca, a legkisebb királyfinak a nagy tettekkel való egyedüli alkalmassága, maga a „hetedhét ország” kifejezés, az égi szférák hármas tagoltsága, a legrafináltabb módokon gáncsolt mindenkori jó ügy előre látható végső győzelme és még számtalan más elem ennek a világképnek az alappillérei közé tartozik. A mesék és a mondák általános igazságokat mondanak ki érdekesítő köntösbe öltöztetve, amelyek lényege a ma már sokszor gyermekdednek tűnő történet mögött rejtőzik. Kustár Zsuzsa kompozícióin részben ezeket az általános tartalmakat, még inkább azonban a mesékbe kódolt világképet, sokszor generációk tapasztalatán keresztül leszűrődő bölcsességet fogalmazza vizuális formába. Ha kompozícióiban egy sajátos, öntörvényű rendszer látszik kirajzolódni, egyáltalán nem a véletlen műve. A művész ugyanis feltárja a mesékbe foglalt világkép lényegi elemeit, és azokból egy, az eredeti verbalitástól különböző másik médium, a vizualitás segítségével készíti el saját rekonstrukcióját. Bátran fogalmazhatunk tehát úgy is, hogy Kustár olykor bonyolultnak tűnő kompozíciói az újfajlagalmazott ősi magyar hitvilág és világlátás képi megfelelői.

Fontos persze itt hangsúlyoznunk a rekonstrukció, illetve

az újrafogalmazás imént kimondott fogalmát. Kustár művész és intellektüel, aki nem él benne az általa ábrázolt rendszerben, hanem interpretálja, értelmezi és feldolgozza azt. Alkotásai intellektuális kirándulások, számos elismeretet igényelnek, amelyek nélkül lényegük nehezen érthető. Ha különösnek neveztem művészetét, annak tehát az a következő oka, hogy ez a művészet min-

Félig nyúzott bakkecske

denekelőtt a beavatottaknak szól. Érthető és élvezhető persze másoknak is, de csak a felszínen, elsősorban a formai elemek oldaláról. Amennyiben nem vagyunk járatosak a népmesék, a csillagjegyek, az álmok szerteágazó szimbólumainak világában, nem ismerjük a bonyolult belső összefüggésekre épülő rendszerek törvényszerűségeit, elsősorban a tetszetős formák és a hajladozó, hullámzóan konstruktív jegyeket mutató vonaljáték bilincsel le. Bátran kijelenthetjük azonban azt is, hogy alkotások mögött kirajzolódó világregnd valamennyi eleme hiteles és valós, az egész is teljes mértékben autentikus, ilyen formában való megjelenítését, az éppen itt kiemelt elemek hangsúlyozását azonban Kustár Zsuzsának köszönhetjük. Nem valamiféle önkényes interpretációról van szó, hanem arról, hogy egy eredeti formájában sehol nem összegzett rendszer művészi rekonstrukciója rajzolódik ki előttünk, melynek egyes elemei műalkotások formájában manifesztálódnak. A művész megőrzi, értelmezi, újrafogalmazza a maga nemében zárt, páratlan kultúrréteget-kincset, és nem csupán tovább élte egy minden magyar számára értéket jelentő, identitás-alapul szolgáló hagyományt, hanem kísérletet tesz annak aktualizálására, ma is érvényes általános értékeinek kiemelésére is. Mást nem is mondhatunk: köszönjük neki.

Enteriőr a kiállításról